

2010 р. № 1723-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://guonkh.gov.ua/content/documents/12/1105/Attaches/Kontseptsiya.doc> 4. Концепція розвитку професійно-технічної освіти в Україні на 2010–2020 роки // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України : офіц. вид. МОН України. – 2010. – № 17/18. – С. 13–19. 5. Мещанинов О. П. Сучасні моделі розвитку університетської освіти в Україні: [монографія] / О. П. Мещанинов. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2005. – 460 с. 6. Ничкало Н. Г. Развитие человеческого капитала – стратегическое задание профессионального образования / Н. Г. Ничкало // Модернизация профессионального образования : теория, опыт, проблемы / сост. Т. Ю. Ломакина; под. науч. ред. Т. Ю. Ломакиной; Федеральное государственное научное учреждение «Институт теории и истории педагогики» РАО / [монография]. – М. : ФГНУ ИТИП РАО, 2012. – 318 с. – С. 201–220. 7. Сергеева Л. М. Управління розвитком професійно-технічного навчального закладу: теорія і методика: [монографія] / Л. М. Сергеева; за наук. ред. В. В. Олійника. – К.; Херсон : Айлант, 2013. – 452 с.

УДК 387.01

Олена Третяк

ПРОЕКТУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ-ІСТОРИКІВ

Третяк О. С. Проектування педагогічної системи підготовки магістрів-істориків.

Досліджується проблема проектування педагогічної системи підготовки магістрів-істориків до наукової діяльності та тлі розширення змісту методології індивідуального навчання в університеті.

Ключові слова: проектування педагогічної системи, контекстно-орієнтоване навчання магістрів, індивідуальні технології в навчанні магістрів-істориків.

Третяк Е. С. Проектирование педагогической системы подготовки магистров-историков.

Исследуется проблема проектирования педагогической системы подготовки магистров-историков к научной деятельности на фоне расширения содержания методологии индивидуального обучения в университете.

Ключевые слова: проектирование педагогической системы, контекстно ориентированное обучение магистров, индивидуальные технологии в обучении магистров-историков.

Tretjak H. S. Planning of pedagogical training system for masters of history.

The problem of planning of Pedagogical training system for Masters of History for their scientific activities on the basis of methodology improving for personal training in the University is researched.

Key words: planning of pedagogical system, context oriented training of Masters, individual technologies in Masters of History training.

Підготовка педагогів-істориків у магістратурі передбачає випускати високоосвічених фахівців, здатних динамічно змінюватись в умовах сучасної школи і готових до науково-дослідної діяльності, яка потребує вмінь та навичок до аналізу, порівняння та узагальнення, синтезу, моделювання та проектування,

діагностування, математичного опрацювання та графічного відображення отриманих результатів. Болонська декларація ставить за орієнтир те, що саме магістерські програми мають націлювати майбутніх науковців на продовження навчання в докторантурі.

Разом з тим, сам магістрант має бути спроможний проектувати свої наукові перспективи, що обумовлює актуальність розроблення педагогічної системи підготовки магістрів-істориків до наукової діяльності та тлі розширення змісту методології індивідуального навчання в університеті.

Системний підхід до підготовки магістрів дозволяє повною мірою моделювати та описувати цю систему як структуру з окремими її компонентами. Загальна теорія систем розглянута у працях Людвіга фон Берталанфі [1] та у творах Олександра Богданова [8], як і в працях інших авторів, таких, як І. Блауберг, Е. Юдін [2], Т. Іл'їна [4], В. Кушнір [5], М. Месарович, Я. Такахаха [6], О. Уємов [13], які визначали її як: тотожність організації систем різних рівнів; сукупність загальних закономірностей при взаємодії великої, але не безмежної кількості фізичних, біологічних і соціальних об'єктів. При тому деякі автори розуміють систему як елементи та зв'язки між ними, як сукупність елементів, що знаходяться у відношеннях і зв'язках між собою певним чином і утворюють деяку єдність цілей [6; 13 та ін.]. Основоположник теорії систем Л. Берталанфі визначав систему як комплекс взаємодіючих елементів, що перебувають у певних відношеннях між собою та зовнішнім середовищем [1]. Система також визначається науковцями як множина взаємопов'язаних і взаємодіючих елементів, яка відокремлена від середовища і водночас взаємодіє з ним, як ціле.

Отже, розгорнуте визначення системного підходу полягає в тому, що це підхід, при якому будь-яка система (об'єкт) розглядається як сукупність взаємопов'язаних елементів (компонентів), що має вихід (ціль), вхід (ресурси), зв'язок із зовнішнім середовищем, зворотний зв'язок.

Система підготовки магістрів-істориків до наукової діяльності як сукупність елементів, що знаходяться у зв'язках між собою і утворюють певну консолідацію навчальних цілей є поки ще недостатньо розробленим напрямом.

Метою статті є дослідження проблеми проектування педагогічної системи підготовки магістрів-істориків до наукової діяльності та тлі розширення змісту методології індивідуального навчання в університеті.

Проектowana педагогічна система має бути складною, оскільки вона містить порівняно великий обсяг інформації, необхідної для її описування та управління. Проектування педагогічної системи передбачає педагогічне моделювання, в основі якого лежить ідея підготовки майбутніх науковців із сформованими якостями, знаннями та уміннями до проведення науково-дослідної роботи. Під час розроблення моделі ми будемо спиратися на системний, діяльнісний і особистісно зорієнтований підходи до навчання магістрів, а також теорію пізнання, єдність теорії і практики, положення акмеології, андрогогічний та синергетичний підходи.

В основу дослідження системної організації підготовки магістрів-істориків покладено концептуальні положення, що визначають орієнтири для практичного втілення вище наведеної ідеї:

1. Потреба у системному розгляді педагогічної системи підготовки майбутніх науковців зумовлена суперечностями між: 1) потребами суспільства у фахівцях-науковцях, які здатні на належному рівні організовувати та проводити науково-дослідну роботу і недостатнім рівнем готовності випускників педагогічного вишу до її проведення; 2) визначенням спроможності випускника-магістра до науково-

дослідної роботи як однієї з основних цілей його підготовки та недостатнім науковим супроводом забезпечення процесу підготовки магістранта до цієї роботи; 3) особливостями адаптації молодих науковців до науково-дослідної роботи і їх можливостями (рівень знань, умінь, навичок; ступінь розумового розвитку; засвоєні засоби і прийоми науково-дослідної діяльності; мотиви до заняття науковою діяльністю тощо).

2. Системна організація підготовки магістрів-істориків до проведення науково-дослідної роботи передбачає орієнтацію на магістранта як на учасника педагогічного процесу. При тому, проєктовані процеси мають бути узгоджені із реальними потребами і можливостями особистості магістранта.

3. Побудова педагогічної системи передбачає застосування системного підходу, в основу якого покладено підготовку магістрантів до науково-дослідної роботи, що узгоджується із компонентами (елементами) через впорядковану множину взаємопов'язаних елементів її структурних складників, які утворюють певну цілісність та взаємодіють і які уособлюють в собі саму систему.

4. Педагогічна система підготовки магістрантів-істориків до науково-дослідної роботи має володіти такими ознаками (властивостями), як: цілісність та неподільність системи; зв'язок системи із зовнішнім середовищем; цілеспрямованість системи; структурність системи; узгодженість компонентів (елементів) системи; концептуальність системи; ієрархічність системи; життєздатність системи; неадитивність системи (функціонування системи не може бути зведено до функціонування окремих її компонентів); інтегративність системи; синергетичність системи (зв'язки між елементами структури (підсистемами) відкритої системи); динамічність системи; стійкість та рівновага системи.

5. В умовах вищого навчального закладу якості, необхідні магістрантам для їхньої майбутньої наукової діяльності, найбільш успішно формуються тоді, коли весь зміст навчання у виші максимально наближений до умов, що сприяють науково-дослідній діяльності. Педагогічний процес підпорядковується закону моделювання, згідно з яким форми занять з магістрантами, освітні технології, методи мають бути насиченими відповідним змістом.

Виходячи з того, що головним завданням системного аналізу є пошук ефективних методів і засобів управління об'єктами, що входять у систему, ми поставили за мету визначити оптимальну структуру педагогічної системи підготовки магістрів-істориків до науково-дослідної діяльності.

Під час побудови системи були враховані принципи системного підходу, на які спирається загальна теорія систем та системний аналіз:

– принцип системності – обумовлює необхідність спільного розгляду системи як цілого і як сукупності елементів дослідження будь-якої частини системи разом з її зв'язками з іншими частинами та із зовнішнім середовищем. Необхідно досліджувати внески в систему її підсистемами й елементи, а також розглядати як елемент системи вищого порядку;

– принцип ізоморфізму постулює наявність однозначної (ізоморфізм) чи часткової (гомоморфізм) відповідності структури однієї системи структурі іншої, що дає змогу моделювати одну систему за допомогою іншої, подібної в певному відношенні [8].

Виходячи з того, що сутність системного підходу полягає в реалізації вимог загальної теорії систем, згідно з якою кожен об'єкт у процесі його дослідження повинен розглядатися як велика і складна система і одночасно як елемент

загальнішої системи, що вказує на обов'язковість використання різних аспектів системного підходу [1; 2; 6; 8; 9; 13 та ін.]:

- *системно-елементного*, або системно-комплексного, який полягає у виявленні елементів-складників цієї системи;
- *системно-структурного*, який полягає у з'ясуванні внутрішніх зв'язків і залежностей між елементами системи, що дозволяє отримати уявлення про внутрішню організацію (будову) досліджуваної системи;
- *системно-функціонального*, який потребує виявлення функцій, для виконання яких створені й існують відповідні системи;
- *системно-цільового*, який означає необхідність наукового визначення цілей і підцелей системи, їх взаємних зв'язків між собою;
- *системно-ресурсного*, який полягає в ретельному виявленні ресурсів, потрібних для функціонування системи, для розв'язання системою тієї або іншої проблеми;
- *системно-інтеграційного*, який полягає у визначенні сукупності якісних властивостей системи, що забезпечують її цілісність і особливості;
- *системно-комунікаційного*, який означає необхідність виявлення зовнішніх зв'язків певної системи з іншими, тобто її зв'язків з навколишнім середовищем;
- *системно-історичного*, який дозволяє з'ясувати умови в часі, які вплинули на виникнення досліджуваної системи, пройдені нею етапи, сучасний стан, а також можливі перспективи розвитку;
- *системно-кібернетичного*, який визначає принципи і методи керування внутрішньою і зовнішньою організацією систем;
- *системно-інституціонального*, що орієнтований на вивчення сталих форм організації і регулювання процесу підготовки магістрів-істориків до науково-дослідної діяльності.

Умовами існування системи у нашому випадку постають [2]:

- об'єкт, який вміщує в собі певні підоб'єкти, які можуть розглядатися як один складний об'єкт;
- наявність суб'єкта досліджень;
- наявність завдання, яке визначає ставлення до об'єкта і є критерієм, за яким здійснюється відбір об'єктів та їх властивостей;
- наявність зв'язку між об'єктом та завданнями, що виражаються в наявності певної мови описування.

Використання системного підходу дозволяє нам розглядати в теоретико-пізнавальному аспекті педагогічну систему підготовки магістрів-істориків до науково-дослідної діяльності у трьох системах:

- як взаємопов'язаний комплекс об'єктів;
- як набір об'єктів з інформацією про їхній стан;
- як інформаційний комплекс відношень і зв'язків.

У нашому дослідженні підсистеми мають ієрархічні зв'язки на різних рівнях: на макрорівні – Міністерство освіти і науки України, мезорівні – вищі навчальні заклади, які готують магістрів-істориків, макрорівні – викладачі та магістранти, в межах підсистем яких виокремлюються мета, специфічні принципи, умови, методи, форми, технології, результат, засоби навчання та діагностики знань магістрів, відносно яких здійснюється підготовка до проведення науково-дослідної роботи.

Елементом педагогічної системи є її частини, які виконують специфічні функції і неподільні з погляду завдання, що розв'язується.

Так *метою* педагогічної системи є формування фахових компетентностей майбутніх науковців засобами інтерактивних технологій у процесі навчання в магістратурі. *Завданням* постає підготовка магістрантів до свідомої імплементації знань і умінь у науково-дослідну діяльність; вмотивування магістрантів до цього; інтегрувати педагогічні технології для формування необхідних компетентностей щодо науково-дослідної діяльності.

Між елементами системи, до яких входять цільовий, технологічний, організаційний, результативний компоненти існують зв'язки, за допомогою яких вони взаємодіють між собою. Ці зв'язки виражаються в обміні інформацією між взаємодіючими елементами.

У структурну частину методичної підготовки магістра-історика можна внести такі *форми навчальної роботи*, як: аудиторні (традиційні: лекції, семінарські та практичні заняття); інтерактивні: 1) на комунікативну спрямованість (диспути, усні журнали, наукові семінари, конференції, круглі столи, які передбачають збір матеріалів, виступи перед аудиторією, обговорення, критику, аргументацію, доповнення); 2) на сумісне визначення знань (звіти, самоаналіз, самоконтроль, взаємоконсультації, консиліум); 3) на розвиток самостійності (ділові ігри, рольові ігри); 4) на розв'язання проблем; 5) на інтегрованій основі (визначення ідей, позиції та критичний аналіз; спільне обговорення проблеми, мозковий штурм, дерево рішень тощо).

До системи також увійшли освітні технології: особистісно зорієнтована, формування творчої особистості, навчання як дослідження, інформаційні.

Педагогічна система формування знань та умінь магістрантів в університеті передбачає компоненти, що утворюють підсистеми:

- *цільовий компонент* (встановлює мету підготовки магістрів; завдання, які необхідно виконати);
- *технологічний* (передбачає педагогічні технології, форми організації занять та засоби навчання);
- *організаційний* (забезпечує створення педагогічних умов та зворотній зв'язок під час теоретичних та практичних занять);
- *результативний* (зорієнтований на початкове та заключне діагностування рівня сформованості важливих компетентностей щодо науково-дослідної діяльності).

При виробленні педагогічної системи (Рис.1) підготовки магістрів важливим є дотримання *принципів* цілісності (системність науково-дослідної діяльності), самооцінки (вміння оцінювати свої можливості), самообліку (вміння брати до уваги наявність своїх якостей), самоорганізації (вміння отримувати інформацію, планувати, організовувати свою науково-дослідну діяльність), самореалізації (реалізації власних можливостей), контролю та самоконтролю (здатність контролювати науково-дослідну діяльність), саморозвитку (результат навчання та самоосвіти).

Для вдосконалення підготовки майбутніх науковців нами пропонується враховувати сучасні підходи до організації навчального процесу у вищому навчальному закладі [3; 7; 10; 11; 12 та ін.], що ґрунтуються на таких *дидактичних принципах*, як:

- узгодженості теоретичних та практичних компонентів підготовки;
- різнопланова організація науково-дослідної діяльності;
- формування системи знань та умінь через постановку завдань, проблем;

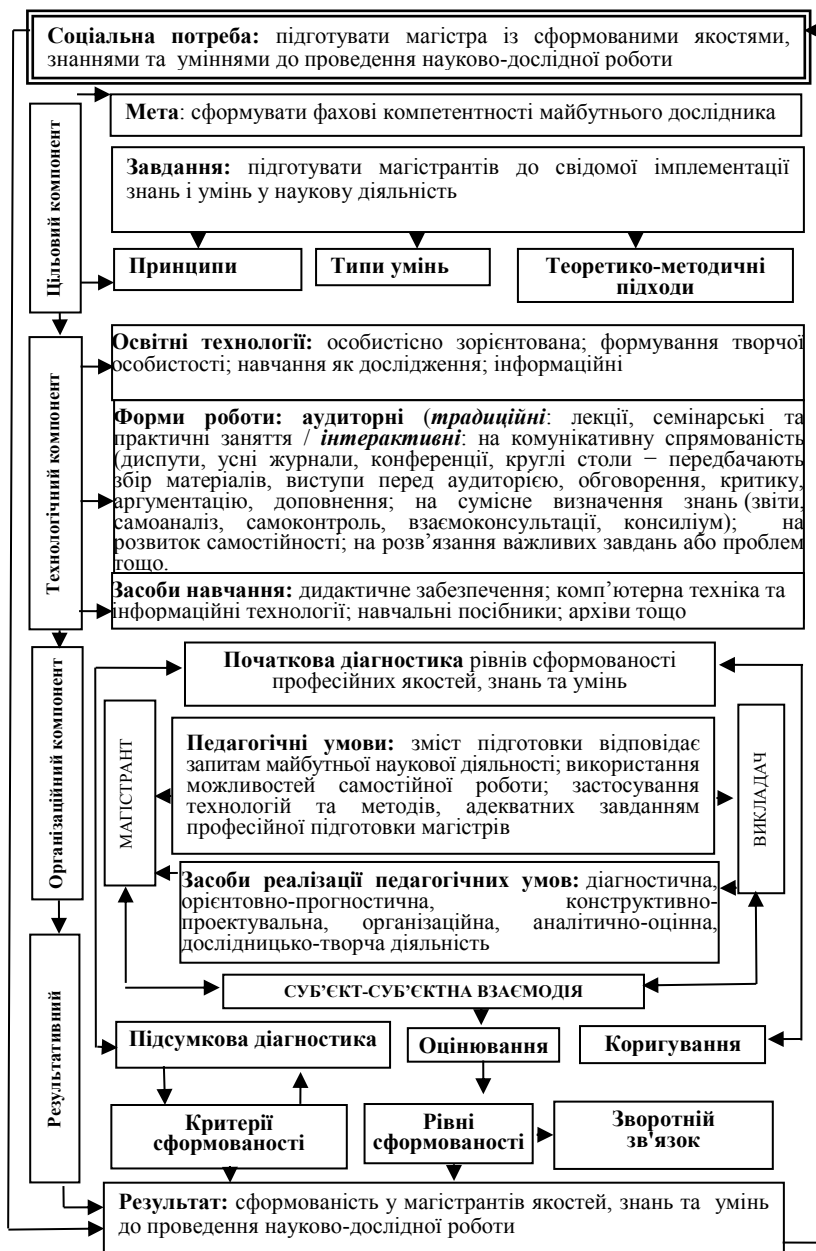

Рис. 1. Педагогічна система підготовки магістрів-істориків до проведення науково-дослідної роботи

- структуризація та системність навчання; мотивація та постановка конкретних наукових цілей;
- розвиток здатності до самоорганізації, самореалізації, саморозвитку, самооцінки.

Реалізація цих дидактичних принципів можлива за умови відображення їх в навчальному процесі шляхом визначення *педагогічних умов*, що сприятимуть ефективній організації процесу підготовки:

а) *організаційний компонент*: навчальні програми дисциплін, навчально-дослідні завдання мають містити зміст, який урахує специфіку подальшої роботи магістрантів як науковців;

б) *технологічний компонент*: поєднання теоретичних та практичних компонентів, що забезпечують активність магістрантів та створюють умови для розвитку в них професійно важливих компетентностей та особистісних якостей; систематична діагностика навчальних досягнень відповідно до засад ECTS; формування менталітету;

в) *цільовий компонент*: визначення основних напрямів науково-дослідної роботи, завдань, що забезпечують реалізацію міждисциплінарних зв'язків;

г) *результативний компонент*: орієнтація магістрів-істориків на поглиблене вивчення дисциплін, мотивація їх до навчання шляхом стимулювання; постановка конкретних завдань, які підвищують інтерес до науково-дослідної діяльності; узагальнення знань; зворотній зв'язок; орієнтація на ті питання, що потребують подальшого опрацювання; вдосконалення стилю та манери викладання опрацьованого матеріалу; саморозвиток.

Отже, розв'язання проблеми проектування педагогічної системи підготовки магістрів-істориків до наукової діяльності та тлі розширення змісту методології індивідуального навчання в університеті дозволяє розвивати необхідні компетентності випускника-магістра педагогічного ВНЗ у сукупності відповідних умов, засобів, методів, технологій навчання. Продовження досліджень у цьому напрямі можливе в площині створення додаткових педагогічних умов, спрямованих на формування широкої компетентності до проведення науково-дослідної роботи молодими науковцями.

Література

- 1. Бергаланфі Л.** Общая теория систем: критический обзор / Л. Бергаланфи // Исследования по общей теории систем: [сб.]. – М. : Прогресс, 1969. – С. 23–82.
- 2. Блауберг И. В.** Становление и сущность системного подхода / В. И. Блауберг, Э. Г. Юдин. – М. : Наука, 1973. – 270 с.
- 3. Дем'яненко Н. М.** Самостійна робота магістрантів в умовах модульного навчання: організація і управління / Н. М. Дем'яненко // Вища освіта України. – 2011. – № 3. – Тематичний випуск «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології». – Т.1. – С. 81–86.
- 4. Ильина Т. А.** Структурно-системный подход к организации обучения / Т. А. Ильина. – М. : Знание, 1972. – 124 с.
- 5. Кушнір В. А.** Системний аналіз педагогічного процесу: методологічний аспект: [монографія] / Василь Андрійович Кушнір. – Кіровоград : ВЦ КДПУ, 2001. – 348 с.
- 6. Месарович М.** Общая теория систем : математические основы / М. Месарович, Я. Такахаха. – М. : Мир, 1978. – 311 с.
- 7.** Особистісно орієнтовані технології навчання і виховання у вищих навчальних закладах : [монографія] / [В. Андрущенко, Н. Двінська, Б. Корольов та ін.; за заг. ред. В. Андрущенка, В. Лугового]. – К. : Педагогічна думка, 2008. – 256 с.
- 8. Перегудов Ф. П.** Введение в системный анализ: [учеб. пособ. для вузов] / Ф. П. Перегудов, Ф. П. Тарасенко. – М. : Высшая школа, 1989. – 320 с.

9. Семиченко В. А. Моделирование структуры педагогической деятельности / В. А. Семиченко. — Ялта: НМЦ «Надія», 2000. — 76 с. 10. Скаткин М. Н. Межпредметные связи, их роль и место в процессе обучения / М. Н. Скаткин, Г. И. Батурина // Межпредметные связи в процессе преподавания основ наук в средней школе: тезисы Всесоюзной конференции (Москва, 10–12 окт. 1973 г.). Ч.1. — М., 1973. — С. 18–24. 11. Сластенин В. А. Общая педагогика: [учеб. пособ. для студ. высш. учеб. завед.] / В. А. Сластенин, И. Ф. Исаев, Е. Н. Шиянов. — М. : ГИЦ ВЛАДОС, 2002. — 475 с. 12. Талызина Н. Ф. Управление процессом усвоения знаний: психологические основы / Н. Ф. Талызина. — М. : Изд-во МГУ, 1984. — 344 с. 13. Уемов А. И. Системный подход и общая теория систем / А. И. Уемов. — М. : Мысль, 1978. — 272 с.

УДК 37.017.4

Дар'я Фурт

ФЕНОМЕН ПОЛІКУЛЬТУРАЛІЗМУ В ПЕДАГОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

Фурт Д. В. Феномен полікультуралізму в педагогічному дискурсі.

У статті з'ясовано сутнісні характеристики феномену полікультури як одного зі складників сучасних підходів до навчання з позицій осягнення не лише власних національних культурних надбань та знань, а й долучення до знанневих цінностей інших країн та народів; здійснено аналіз таких суміжних понять, як «полікультура», «мультикультура», «інтеркультура», «крос-культура».

Ключові слова: культура, полікультура, полікультуралізм, мультикультура, крос-культура, інтеркультура, міжкультурна взаємодія.

Furt D. V. The phenomena of policulture in pedagogical discourse.

В статье выявлены особенности феномена поликультуры как одной из составляющих в современных подходах к обучению с позиций постижения не только собственного национального культурного достояния и знаний, но и приобщения к знанием ценностям других стран и народов; совершен анализ таких смежных понятий, как «мультикультура», «интеркультура», «кросс-культура».

Ключевые слова: культура, поликультура, поликультурализм, мультикультура, кросс-культура, интеркультура, межкультурное взаимодействие.

Furt D. V. The phenomena of policulture in pedagogical discourse.

In the article essence features are represented to the phenomenon of policulture as one of component modern approaches to teaching from positions of understanding of not only own national cultural properties and knowledge, but also commission to the knowledge values of other countries and nation. The analysis of such contiguous as «moulticulture», «interculture», «crossculture» are represented.

Key words: culture, policulture, moulticulture, crossculture, interculture, culture co-operation.

Концепція полікультурності – важливий складник сучасної загальної освіти, що сприяє засвоєнню учнями знань про інші культури, з'ясуванню загального і особливого (унікального) в традиціях, способі життя, культурних цінностях народів, вихованню в молоді поваги до іншокультурних життєвих і світоглядних цінностей.